

Fotó: Kertész Gyula

A konferencia programja

DECEMBER 15., SZOMBAT

- 10 óra** – *Ittész Mihály*: elnöki megnyitó és bevezető előadás:
Kodály üzenetei kánon formában
Közreműködik a *Gemma Énekegyüttes Tóth Márton* vezetésével
- 10.30** – levezető elnök: *Kollár Éva*, a MKT társelnöke
Tardy László: Kodály, az egyházi zene „pedagógusa”
Berkesi Sándor: Kodály Zoltán és a református egyházzene
Józsa Mónika: Kodály nyomában a felvidéken
Richter Pál: Nem rész, hanem egész: a Magyar Népzenei
Antológia egyesített digitalizált kiadása
- 13.30** – levezető elnök: *Márkusné Natter-Nád Klára*, a MKT elnökség tagja
S. Szabó Márta: Hans Koessler, a sokoldalú tanár
Zwolenszky Antal: Kodály tanítványainak kapcsolata a német
iskolai zeneoktatással a harmincas években
Berlász Melinda: Ujfalussy József Kodály-emlékei egy késői
interjú alapján
Hollós Máté: Korabeli Kodály-karéneklés.
Előadói kérdésekről, hangfelvételek alapján

* * *

16.30. Hangverseny a Szent Margit Gimnáziumban

DECEMBER 16., VASÁRNAP

- 9.00** – levezető elnök: *Szónyi Erzsébet*, a MKT tiszteletbeli elnöke
Szalay Zoltán: „A magyar népdal ... az egész magyar lélek
tükré” – gondolatok egy Kodály idézet nyomán
Almási István: Kodály Zoltán és Gyulai Ágost Almási Sámuel
dalgyűjteményéről
Szabó Miklós: „A ’Hegyi éjszakák’-ból”
Bónis Ferenc: Kodály Zoltán és Móricz Zsigmond
- 11.30** – **Megemlékezés és záró hangverseny**
Megemlékezést tart *Hartyányi Judit*, a MKT társelnöke
Kodály Zoltán: Romance Lyrique
Galántai táncok (Onczay Csaba átírata)
Előadják: *Onczay Csaba* – gordonka, *Gulyás Márta* – zongora
- 12.00** – **A Kodály emléktábla megkoszorúzása**

DECEMBER 15. SZOMBAT

16.30 – Szent Margit Gimnázium (XI. Villányi út 5-7)

*A Magyar Kodály Társaság
és a Hungaroton Classic Records
tisztelettel meghívja*

*Kodály Zoltán
Bicinia Hungarica és Tricinia
CD-lemez összkiadás
lemezbemutató hangversenyére*

A HANGVERSENY MŰSORA

Karai József: Kodály szavai (A Bicinia Hungarica ajánlásából) – kánon
Összkar – vezényel: *Kertész Attila* Liszt-díjas

Köszöntés és köszönetnyilvánítás – *Ittész Mihály*, a MKT elnöke

Marczibányi téri Kodály Iskola Gyermekkara
Budapest, Vezényel: *Óri Csilla és Uhreczky Eszter*

Bicinia Hungarica

Ez a lábam (Magyar Népköltési Gyűjtemény, II.) I. 2.
Egy, kettő, három (Kálmány: Szeged népe, III.) I. 30.
Vejnemőjnen fohásza (Kalevala, 45. ének, ford.: Vikár B.) IV. 121.
Hej, Dunáról fúj a szél (népdal) I. 11.
(*a nyúl élete*) A nyúl ijedős (mari nd., ford.: Raics I.) IV. 162.
(*...nyúl és kutya*) Fut a nyúl (mari nd., ford.: Devecseri G.) IV. 126

Tricinia (Kistétényi Melinda szövegeivel)

Veronai táj (9.) – Áhítat (12.)
Száll a sas (23.) – Pálmák alján (24.)

Csalfa sugár (Arany János)

Karácsonyi pászortánc (Peregi népének után. Volly I. gyűjtéséből)
Furulyán közreműködik: *Kecskeméti László*

Aurin Leánykar / Miraculum Gyermekkar
Kecskemét, Vezényel: *Durányik László*

Bicinia Hungarica

Jaj Istenem, a világ (szöv.: Erdélyi J.: Népdalok és mondák, III.) I. 19.
Lisztet pénzen vettem (szöv. Erdélyi J.: Népdalok és mondák, I.) I. 15.
Kiszáradt a diófa (szöv.: Kriza J.: Vadrózsák) I. 20.
Hó, te, Gyurka, hó te hó! (szöv.: Kriza J.: Vadrózsák) I. 50.
A taksonyi legények (szöv.: Kálmány: Koszorúk nyomán) I. 54.
Virágzik a kókényfa (szöv.: Erdélyi J.: Népdalok és mondák, II. nyomán)
I. 21.
Nézd a huszárt (népdal) I. 56.
De meguntam Ferenc Józsit szolgálni (népi szöveg) I. 40.
Esik eső, ázik a heveder (népdal) I. 33.
Bátor lendülettel (szöveg nélkül) I. 44. - *Többféle tempóban* I. 51.
Lassan I. 47. - *Többféle tempóban* I. 51.
(*...hajnali elmélkedés*) Pirkad már keleten (mari nd., ford.: Raics I.) IV. 142.
(*...mák és konkoly*) Elmegyünk a városba (mari n., ford.: Raics I.) IV. 144.
(*...leánykérők*) Hat éves a mi pejkonk (mari nd., ford.: Devecseri G.) IV. 147.

Tricinia (Kistétényi Melinda szövegeivel)

Énekeljünk (1.) – A zergék (2.)
Egy tavirózsához (15.) – Vívódás (21.)

Új esztendő közzöntő (népdal, Nagyszalonta)
Isten kovácsa (Népi kiolvasó szöveg)

Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola
Budapest, Vezényel: Sapszon Ferenc Liszt-díjas

Bicinia Hungarica

Lassan (szöveg nélkül) I. 10. – *Frissen* I. 14.
Induló I. 16. – *Élénken* I. 22.
Miatyánk (Szedő Dénes) I. 60.
Oroszország határszélén (népi szöveg nyomán) III. 103.
Sej, haj magos a kaszárnya teteje (népi szöveg) II. 95.
Ha meghalok... (Lévay József) III. 102.
Krisztus feltámadása – *Processiókorra való* (Cantus Catholici 1651) III. 114.
(...*mit bánkódo!*) Mit bánkódo! sötét erdő? (mari nd., ford.: Raics I.) IV. 139.
(...*a haszontalan*) Íme én, az anyám haszontalan gyereke (mari nd., ford.: Devecseri G.) IV. 132.

Tricinia (Kistétényi Melinda szövegeivel)
Bordal (20.) – Őszi dal (6.) – Téli mese (7.)

Ave Maria (1898)
Közreműködik: *Harmath Dénes* és *Nagy Ákos* – zongora

Angelica Leánykar
Budapest, Vezényel: Gráf Zsuzsanna Liszt-díjas

Bicinia Hungarica

(...*folyóvíz az élet*) Folyik a víz (mari nd., ford.: Raics I.) IV. 148.
(...*hidegét melegét túrni*) Apám engem vet a jégre (mari nd., ford.: Devecseri G.) IV. 151.
(...*szénagyújtás*) Szabó Pista a rétén (mari nd., ford.: Raics I.) IV. 152.
Röpülj, páva, röpülj (népdal) II. 72.
Azt hallottam (népdal) II. 65.
Mért jöttetek vidékiek? (Zobor-vidéki lakodalmas) II. 77.

Tricinia (Kistétényi Melinda szövegeivel)
Hajnal a tengeren (18.) – Sóhaj (16.) – Búcsú (26.)

Hegyi éjszakák III.

Magnificat Ifjúsági Kórus
Budapest, Vezényel: Szebellédi Valéria Liszt-díjas

Bicinia Hungarica

Ha felülök Kolozsvárt a gőzösbe (népi szöveg) II. 71.
Nem messze van Zombolyától Tömösvár (népdal) II. 70.
Hej, önkéntesen iratkoztam huszárnak (népdal) II.68.

(...*bánat utca*) Utca, utca miért vagy fűvel borítva (mari nd., ford.: Raics I.) IV. 173.
(...*vásárfia*) Minap a kereki vásáron (mari nd., ford.: Raics I.) IV. 174.
(...*szövő nóta*) Szép szál nyírfa (mari nd., ford.: Raics I.) IV. 176.

Tricinia (Kistétényi Melinda szövegeivel)
Ódon vár (27.) – Zöld homályban (18.) – Derús táj (4.)

Harmatozzatok!

A 150. genfi zoltár (Szenczi Molnár Albert fordítása)
Kodály: A magyarokhoz (Berzsenyi Dániel)
Összkar – vezényel: **Kollár Éva** Liszt-díjas

Műsorvezető: **Dr. Joób Árpád**

*

A hangfelvétel további közreműködői:

Bartók Béla Leánykar, Pécs, vezényel: **Kertész Attila** Liszt-díjas
Budapesti Kodály Zoltán Leánykar, 1970-es felvétele,
vezényel **Andor Ilona** Liszt-díjas, érdemes művész

Az előadások összefoglalói

ALMÁSI ISTVÁN (Kolozsvár)

Kodály Zoltán és Gyulai Ágost Almás Sámuel dalgyűjteményéről

Kodály Zoltán és Gyulai Ágost egybehangzó véleménye szerint Almási Sámuel *Magyar dalnok*, illetve *Énekes gyűjtemény* című ötkötetes kézírata a 19. század legjelentősebb és legterjedelmesebb dalgyűjteményei közé tartozik. Jóllehet csak egy kötet tüzetes tanulmányozására és három kötetbe való részleges betekintésre volt lehetőségük, becslésük szerint a kézirat összesen több mint ezer, dallammal együtt leírt dalszöveget tartalmaz. Abban az időben nem ez volt az egyetlen gyűjtemény, amelynek kisebb-nagyobb részei elvesztek. Egyébként Kodály, aki alaposan ismerete a 19. században keletkezett műveket, egyik írásában arra mutatott rá, hogy a sokáig kéziratban maradt gyűjtésekben – s ezek között az Almásiéban is – értékesebb anyag található, mint azokban, amelyek nyomtatásban megjelentek. A korabeli dalgyűjtemények tartalmában annyi egyezés fedezhető fel, hogy bármelyiket elemzi a folklorista vagy a zenetörténész, óhatatlanul hivatkoznia kell a többire is. Ennek a körülménynek volt köszönhető, hogy az *Arany János népdalgyűjteményét* sajtó alá rendező Kodály és Gyulai úgyszólván lépten-nyomon utalt az Almási kéziratában levő dallam- és szövegváltozatokra, tisztázva a két műben előforduló adalékok közötti hasonlóságokat, illetve különbségeket. Az Arany Jánostól lejegyzett dalokhoz fűzött kimerítően alapos jegyzetek alkalmat nyújtottak Kodálynak és Gyulainak arra is, hogy pontosan megállapítsák, hány dalt vett át Bartalus István Almási kéziratából, és hogyan járt el, amikor azokat zongorakisérettel közzétette. A későbbi kutatók nemzedékének feladata volt megvilágítani azt a tényt, hogy Almási Sámuel az ötkötetes gyűjteményen kívül egy kétkötettest is összeállított.

BERKESI SÁNDOR (Debrecen)

Kodály Zoltán és a református egyházzene

I. Református műhelyeknek írt vagy dedikált kórusfeldolgozások

Székely keserves, a budapesti Lónyay utcai Ref. Gimnáziumnak
Semmit ne bánkódjál, a Nagykőrösi Református Tanítóképzőnek,
és vegyeskari átírata a budapesti Szenczi Molnár Énekkarnak
Jövel, Szentlélek Úr Isten, a ceglédi Sztárai Mihály Énekkarnak

II. A Közélet, vallomások, zeneélet című, Kodály feljegyzéseit tartalmazó könyv *Református énekiügy* fejezetének gondolatai, mai aktualitásai.

(A ritmus kérdése a gyülekezeti gyakorlatban, a kottalejegyzés, a Szenczi-fordítás, a német Lobwasser-fordítás, a Goudimel-harmonizálás, stb.)

III. Kodály-tanítványok és a református egyházzene

Árokháty Béla, Gárdonyi Zoltán, Ádám Jenő, Bárdos Lajos, stb.

IV. A *Psalmus hungaricus* bemutatása református ünnepi alkalmakon Debrecen (1939, 1972, 1989, stb.)

V. A *114. genfi zsoldár* bemutatása DVD-ről, a budapesti Sportcsarnokban megrendezett magyar-francia gálakoncert összkarával.

BÓNIS FERENC (Budapest)

Kodály Zoltán és Móricz Zsigmond

Kodály Zoltán és Móricz Zsigmond barátsága – mely nem köznapi barátság volt, hanem közös célokért küzdő alkotó-szövetség – negyed századon át tartott: 1917-től az író haláláig.

1917-ben szövetkeztek először egy újfajta népszínmű, a *Pacsirtaszó* színpadra állításáért. A darab a Nemzeti Színház színpadára került, de nem élt hosszú életet. Móricz később újjáformálta *Kismadár* címen, de így sem került sikeres művei közé.

A húszas években három ízben is felmerült, hogy együtt operát írnak. Az első *Dózsa Györgyről*, a második *Odyszeuszról*, a harmadik *Ludas Matyiról* szólt volna. Mindháromnak fennmaradt a szöveggönyve, de különböző okokból, egyikből sem lett opera. Legközelebb az *Odyszeusz*-téma jutott a megvalósuláshoz. A szöveg azonban túlságosan hosszúra sikerült, elszíva a zene levegőjét. Kodály visszaadta átdolgozásra az írónak, akitől azonban sohasem kapta vissza. A *Ludas Matyi*-témával Radnai Miklós operaigazgató bízta meg kettejüket. A szöveggönyv elkészült, de annak, hogy Kodályt foglalkoztatta-e a téma, nincs nyoma.

1926-ban Móricz Zsigmond egy *Sírató* című színpadi jelentet írt, ehhez Kodálytól kért és kapott hiteles népi sírató-motívumokat. A darab színpadi életéről nem sokat tudunk – de alapötlete, a síratódallamok drámai keretben való megszólaltatása, nem maradt hatástalan a zeneszerzőre. Amikor *Székely fonó* című kisszínpadi művét újraálmodta az Operaház nagyszínpadára: a darab közepére új jelenetet írt, érzelmi tetőpontján egy csodálatos síratóval. És Móricz felől egy további hatás is érte Kodályt. Az író színpadra adaptálta Csokonai *Dorottyáját* – ehhez is Kodálytól kért muzsikát. A darab vége táncjelenet, melynek zenei témáját egy Csokonai-korabeli magyar zenei kiadványban találta meg Kodály. Nem tudjuk: előadták-e valaha is Móricz-Csokonai művét. De a darab magyar tánca 1926-ban a Hány színpadára került és alkalmasint Kodály legnépszerűbb zenekari darabjává vált.

Kodály jól ismerte az író életművét. Könyvtárában Móricz számos kötete maradt fenn. Kodály prózai munkáiban sokszor jelenik meg az író neve, közös gondolatok hordozójaként.

BERLÁSZ MELINDA (Budapest)

Ujfalussy József Kodály-émlékei egy késői interjú alapján

2000-ben, Ujfalussy József 80. születésnapját követően több hónap leforgása alatt egy életmű-interjút készítettem a magyar zenetudomány és zenepedagógia kiemelkedő jelentőségű képviselőjével. A beszélgetések során Ujfalussy József Kodály-émlékeinek felidézésére is sor került.

Visszatekintésében felidézte az első személyes találkozást Debrecenben, a Hány János 1934-es bemutatójának alkalmából, továbbá zeneakadémiai emlékeit a Kodálnál megélt népzeneórákról, 1949-ből, és összefoglalta későbbi, szakmai jellegű találkozásait, amelyekre már kollegiális viszonyban került sor az 1950-es és '60-as években.

Ujfalussy Kodályhoz fűződő emlékeinek külön ágát képviselik a Kodály által vezetett, a Magyar Tudományos Akadémia Népzenekutató Csoportjával kapcsolatos személyes tapasztalatok, amelyek a kutatócsoport történetében meghatározó jelentőségűek voltak: ezek egyike egy 1949. évi minisztériumi látogatást idéz fel, másika az 1974-ben bekövetkezett, az MTA Zenetudományi Intézettel való „egyesítésnek” igazgatói nézőpontját tárja az utókor elé.

JÓZSA MÓNKA (Galánta)

Kodály nyomában a Felvidéken

Galánta, Nagyszombat – mindkét város jelentős szerepet töltött be Kodály életében. A gyermekévek és a gondtalan ifúság egy-egy állomása. Számítalan írás, tanulmány látott már napvilágot a zeneszerző e két felvidéki városhoz fűződő kötődéseiről.

Vannak-e még fehér foltok, kevésbé ismert adatok, homály fedte ifjúkori kompozíciók? Hogyan emlékeznek a Galántai táncok szerzőjére a „mezítlábasok” leszámazottai, és néhány zbor-vidéki énekes arra a fiatalemberre aki a „nótákat szedte”? Miként adózik a Mester emlékének a fent említett két város, hogyan őrzik, ápolják a Kodály örökséget? Ezekre a kérdésekre próbál választ adni az előadás, rámutatva még a szlovák zeneélet néhány képviselőjének, Kodállal való kapcsolatára.

Az előadás kitér még a Kodály által kutatott szlovák-magyar népzenei kölcsönhatások vizsgálatára, kísérletet tesz Kodály felvidéki gyűjtéseinek összegzésére, kiemelve egy-egy általa fontosnak tartott népzenei „kategória” karakterének továbbélését Alsóbalogon.

HOLLÓS MÁTÉ (Budapest)

Korabeli Kodály-karénklés

Előadói kérdésekről, hangfelvételek alapján

A „régizene” korhű tolmácsolása elterjedésének idején kevésbé gondoljuk, hogy közelmúltunk zenéjének korabeli előadói hagyományától is jócskán eltávolodtunk már. Sőt, nemcsak a késői utódok, hanem maguk az elődök is egykori maguktól. A szenvedélyt, a harsány színvilágot szikárabb, fegyelmesezettebb – nemegyszer fakóbb – előadásmód váltotta föl, alighanem a stúdióbeli hangfelvétel-készítés perfekcionizmusának betudhatóan.

Három archív felvétel részleteivel emlékeztetünk a Kodállal kortárs előadói stílusra. A *Székel keservesnek* a Rádióénekkar *Bárdos Lajos* vezényelte produkciójával, továbbá két amatőr dalosok nyújtotta elementáris élménnyel: a *Vásárhelyi Zoltán* saját kórusával megszólaltatott *Karádi nóták* és a Békéstarhosi Zenei Gimnázium tanulói által, *Gulyás György* keze alatt felhangzó *Vejnemöjnen muzsikál* muzeális szalagjának megidézésével.

A hangtechnikailag „megsárgult fénykép” benyomását kelthető felvételekről olyan színek és karakterek szólnak meg, amelyeket ma sztereóban és digitális szuper audióban is hiába keresünk. „Kérem alázatossan az urakat...” – mondják a dalosok igazi parasztember-hangon, amikor nem függő, hanem egyenes beszéd deklamációjával „Kérdik tőle: Hány lovat loptál, István?” Bárdos pedig „Az eerdei vvvadaaak”-at idézi élénk, amiként egykor Sztojanovits Adi néni is öt g-vel énekelte az „Ugorjatok lányok”-at a neki ajánlott *Pünkösdlöben*.

ITTÉS MIHÁLY (Kecskemét)

Kodály Zoltán üzenetei kánon formában

A kánon mint társasági műfaj a 17. század óta él. A hétköznapi, sokszor tréfás szövegek mellett komoly gondolatok hordozója is lehet, mint pl. Haydn tízparancsolat kánonjai. A kánon azonban a zenepedagógiában is fontos szerephez jutott. A 20. század 2-3. évtizedében Jöde és Molnár Antal gyűjteményei jelentek meg. Kodály a *Hat tréfás kánonnal* és a *24 kis kánon a fekete billentyűkön* c. füzetével gyarapította ezt a repertoárt.

A kánon, az egyszerű dallamból összeálló legkötöttebb polifónia a zeneszerző számára lehet a mesterségbeli tudás mércéje is.

Az Éneklő Ifúság hangversenyek követelményei között szerepelt a közös éneklés, ennek legnépszerűbb darabja Gebhardi Gloria-kánonja lett Kerényi György szövegével. Kodály is ezt a mozgalmat ajándékozta meg 1936-ban *A magyarokhoz* c. Berzsenyi-kánonnal. Az Énekszóban jelent meg a *Szolmizációs kánon* 1942-ben. 1944 szeptemberében jelent meg ugyanebben a lapban a régi irodalmi emlékből vett táncszókra írt kánon:

„Magyar magyart rontja kár...” 1958-ban, majd évtizednyi szünet után új zenepedagógiai lap indult Énektanítás címmel. Ennek első számába Kodály írt bevezetést és újabb kánont adott mellé: *Aurea libertas (Arany szabadság)*. A szöveg forrása nincs megnevezve.

1959-ben nyílt postai levelezőlapon Tóth Aladárnak küldött „rejtjeles üzenetet”, ismét kánon formában, Goethe német eredetiben felhasznált versrészletére – lényege: a bölcsek hagyják csak bolondoknak lenni a bolondokat...

Előadásomban a jellegzetes kodályi megnyilvánulások – régi szöveg időszerű mondanivalóval – történelmi és személyes élethelyzetbeli összefüggéseit keresem, s mutatom be, a latin szövegű darab valószínű forrását is azonosítva.

RICHTER PÁL (Budapest)

Nem rész, hanem egész: a Magyar Népzenei Antológia egyesített digitalizált kiadása

Martin György kezdeményezésére és elgondolása alapján indult útjára a *Magyar Népzenei Antológia*, a magyar nép zenéjét nagyobb tájegységenként bemutató sorozat, összesen 7 különálló albumban, melyek 1985 és 2002 között készültek. Kezdetben mindegyik album öt-öt lemeznnyi, mintegy négyórányi anyagot tartalmazott, de a negyedik ötlemezes, igényes kísérfűzettel ellátott album megjelenését követően megszakadt a sorozat folyamatossága. A rendszerváltozást követően a Hungaroton nem tudta vállalni a továbbvitelt, ezért a sorozat kiadását a Zenetudományi Intézet folytatta. Az antológia két következő kötete már nem lemezeken, hanem kazettákon, 2x3 magnókazettán jelent meg 1993-ban és 1995-ben. A hetediket, az antológia záró albumát végül ismét a lemezkiadó cég gondozásában, 4 CD-n sikerült kiadni. Régóta szerepelt a szerkesztők tervei között, hogy hézagpótló közreadásként egyetlen kiadványba foglalják a teljes antológiát. A terv részbeni megvalósulására 2008-ban nyílt lehetőség: oktatási segédanyag céljából a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Népzene Tanszékének kezdeményezésére és finanszírozásával elkészült az antológia egyesített, csak magyar nyelvű DVD-Rom változata. Jelen kiadásunk a 2008-as oktatási segédanyag továbbfejlesztése, amely a több mint 25 évvel ezelőtt megkezdődött nagyszabású vállalkozást felfrissítette, egységesítette, egyes köteteit jelentősen bővített, naprakésszé és angol nyelven is — beleértve a népdalszövegeket — hozzáférhetővé tette.

S. SZABÓ MÁRTA (Debrecen)

Hans Koessler, a sokoldalú tanár

Hans Koessler életének három évtizede, szakmai tevékenységének pedig szinte teljes egésze a budapesti Zeneakadémiához köti. A működése első évtizedében járó fiatal intézmény vezetése 1882-ben az orgona és a karének tárgyak tanítására hívta meg az ifjú muzsikust, de már a következő évben – Robert Volkmann halála után – megbízták zeneszerzés főszakos növendékek oktatásával is. Ezzel évtizedekig – előbb 25 évig, 1883-tól 1908-ig, majd második tanári periódusában, 1920-1925 között újabb öt évig – a magyarországi zeneszerzőképzés meghatározó mesterévé vált. A budapesti zenészképzés dokumentumai elsősorban ebben a feladatkörben tartják számon Koessler tevékenységét: a 20. század kiemelkedő magyar zeneszerzőinek olykor támadott, bár nélkülözhetetlennek tartott, de mindenképpen eredményes, köztiszteletben álló, elismert mestereként.

Ugyanakkor életművének értékelésekor nem kap elég figyelmet munkásságának az a része, amiért valójában Budapestre hívták, és amelyben szintén igazi iskolaalapítónak és -építőnek vált: Koessler volt a magyar zeneakadémiai orgonistaképzés és kórusélet első mestere, ez utóbbi kapcsán pedig a felsőfokú muzsikusképzésben a vokális képzés – belefoglalva a kottaolvasási, intonációs, kamaraéneklési készség fejlesztését is, – elhivatott karnagy-tanára.

Előadásomban Koessler tanári tevékenységének sokoldalúságát és a magyar zenei képzésben betöltött szerepét kívánom bemutatni.

SZABÓ MIKLÓS (Budapest)

„A 'Hegyi éjszakák'-ból”

Előadásom címe – „A 'Hegyi éjszakák'-ból” – a kompozíció autográf másolatán olvasható, s nem részletre vagy töredékre utal, hanem azt jelzi, hogy a szerző további tételket is tervezett hozzá. Ezt egy, még a bemutató évében adott interjúban is megerősítette: „Az elmúlt évadban bemutatták „Hegyi éjszakák” című, szöveg nélküli kórusomat. Úgy látszik, sikerült kísérlet, ezért folytatását tervezem.” Ám erre csak harminc évvel később került sor: a 2-3-4. tétel 1954-55-ben, az utolsó pedig újabb hét év után, 1962-ben készült.

A közben eltelt három évtizedben a komponista stílusa lényegesen változott. Az első korszakban főleg kamaraművek és dalok keletkeztek, s ennek csúcspontja volt a Psalmus, majd alig fél évvel utóbb, quasi epilógusként, a fenti című tétel. A további négy darab a késői Kodály-stílus vokális műveivel, a részben pedagógiai célú Tricinia-sorozattal és az utolsó három nőikkal (elsősorban a *Meghalok, meghalok* második változattal) tart rokonságot.

Ezért indokoltnak tűnik – a közös cím és előadói apparátus (szöveg nélküli női kar) ellenére is – azt a „magányos” tételt külön megvizsgálni. Előadásomban röviden összefoglalom a keletkezés és bemutatás körülményeit, valamint a szükséges háttér információkat, gerincét azonban a strukturális elemzés, tehát a ritmika, melodika, harmónia, tonalitás és formálás kérdései alkotják.

Az analízis Lendvai Ernő teóriájára épül, jóllehet ezt a tétel ő maga könyveiben, írásaiban vagy előadásaiban sose elemezte.

SZALAY ZOLTÁN (Brassó)

„A magyar népdal ... az egész magyar lélek tükré” – gondolatok egy Kodály idézet nyomán

A pentatónia és a diatónia két teljesen különálló zenei hangrendszer. A népzében nem vezet egyenes fejlődési út az ötfokúságtól a hétfokúság felé. Konkrétan körülhatárolható, mely népeknél és népcsoportoknál alapvető hangsor a pentatónia, melyeknél a diatónia. Más kutatási területek is elkülönítik ezeket a népeket egymástól. A különbség – a hagyományos kultúrából, többek között a nyelvből és a népzénekből levezethető – elsősorban lelki, mentalitásbeli ellentétek formájában nyilvánul meg.

A magyar népzene ősrétege, ugyanúgy, mint a nyelv, megmutatja ezeket a lelki sajátosságokat. Kodály tudatában volt ezeknek, és az ötfokúság jegyében való zenei nevelést szorgalmazta. Monumentális nevelői tevékenysége ellenére ma – főleg a fiatalság körében – a magyar népzénet (elsősorban a pentaton dalokat) igen kevesen ismerik, s még kevesebben művelik. Magában a hagyományban is lassú, de biztos változásnak lehetünk szemtanúi.

A mai magyar társadalom legnagyobb része tévelyeg. Leleki válságról beszélünk Pedig a magyarság számára a továbbvezető utat pontosan a hagyományokban rejlő, kódolt magatartásformák, mentalitásbeli sajátosságok mutatják meg.

TARDY LÁSZLÓ (Budapest)

Kodály Zoltán, az egyházi zene „pedagógusa”

Talán meglepő a cím, hiszen Kodály életét, pedagógiai munkásságát ismerők tudják, hogy ő sohasem oktatott, tanított egyházzénet. Mit jelent akkor ez a megállapítás: *az egyházi zene „pedagógusa”*?

Az alapos görög – latin műveltséggel rendelkező Kodály számára a zenei nevelés, - és ez vonatkozik az egyházzenei nevelésre is – nem egyszerűen oktatás, hanem egy meghatározott cél irányába történő „együttjárás” a szó eredeti értelmében.

Mi volt ez a cél Kodály egyházzenei alkotásaiban: rámutatni az igazi értékekre, saját műveivel is elvezetni az európai egyházi zene nagy stílusaihoz művei előadóit, és azok hallgatóit.

A gregorián korális ének; a klasszikus polifónia zenei nyelve; a genfi zsolttárok magyarrá asszimilálódott dallamai; Bach szigorú, de mégis beszédes polifóniája; a 17-18 századi magyar egyházi népelek; Haydn klaszszikus csiszolt világos szerkesztése; a lélek rezdüléseit harmóniai köntösbe öltöztető Liszt transzcendens zenei nyelve kisebb – nagyobb mértékben alakította, gazdagította Kodály zeneszerzői gondolkodásmódját, fantáziáját. Amit kapott ezektől a stílusoktól, azt saját alkotó erejével átalakítva, gazdagítva művek sorával adta, adja tovább számunkra, és mindazok számára, akik az európai egyházi zene másfél ezer éves történetében és a XX. század egyházi zenéjében időtálló „igazodási pontokat” keresnek.

ZWOLENSZKY ANTAL (Svájc)

Kodály tanítványainak kapcsolata a német iskolai zeneoktatással a harmincas években

A második világháborút követően az iskolai énektanítás német kapcsolatai feledésbe merültek. Míg a monarchia idején a magyar iskolaügy szélesebb európai érdeklődést mutatott, 1914-től beszűkült a tanügyi horizont. Klebelsberg kultuszminiszter alatt lassan újraindultak a kapcsolatok és a külföldi magyar kulturális intézetek megnyitása jól jelzi ezek irányát: Bécs és Berlin, Róma és csak ezek után Párizs.

A Weimári Köztársaság egy átfogó zenei nevelési struktúrát épített ki a zongorista és politikus Leo Kestenberg vezetésével. Ő bízta meg az aktív iskolai énektanárt, Fritz Jödét, hogy ezen a szakterületen segítségére legyen. Az ő irányítása alatt megszerveződik egy új Egyház- és Iskolazenei Főiskola Berlin-Charlottenburgban.

A zenei nevelés fejlesztése érdekében Kodály mozgósította tanítványait. Kerényi György 1930-ban egy évet tölthetett Berlinben. A Collegium Hungaricum ösztöndíjasaként az új főiskolát és a zenei nevelés intézményeit látogathatta. Ádám Jenő 1930-ban találkozott Jödével, egy saarbrückeni kongresszuson. Később meglátogatta őt az említett berlini intézményben is. Az ottani zenei nevelést tanulmányozandó, Veress Sándor szintén időzött Németországban.

Jöde, 1937 utolsó napjaiban Bulgáriából jövet megállt Budapesten és az új év első napjaiban tanfolyamot tartott. Ez élénk hatást váltott ki.

Az előadás külön érdekessége Jöde beszámolója budapesti útjáról.

Kodály Zoltán VI. Magyar Kórusverseny

A Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége
– KÓTA –

szervezésében, 2012. november 15 – 18. között
tartották a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnáziumban
a Kórusversenyt 41 kórus részvételével.

A Nyitóhangverseny 15-én este volt a Magyar Tudományos Akadémia
Dísztermében.

Elsőként köszöntötték a megjelent vendégeket: *Kodály Zoltánné Péczely Sarolta*, tiszteletbeli elnököt; *dr. Hammerstein Judit*, az Emberi Erőforrás Minisztériumának, kultúráért felelős h. államtitkárát; *Szőnyi Erzsébet*, Kossuth-díjas zeneszerző, ny. tanszékvezető egyetemi tanárt; és *dr. Kollár Évát*, a Kórusverseny alapítóját.

Megnyitó beszédet mondott a KÓTA tiszteletbeli elnöke:
dr. Kollár Éva

Tisztelt Vendégeink, kedves Kollégák, kedves Kórusénekesek!

Biztosan nem csak szerencsés véletlen, hogy a háromévenként megrendezett Magyar Kórusverseny idén egybeesik Kodály Zoltán születésének 130. évfordulójával. Hiszem, hogy ez az időbeli találkozás fontos, mert hangsúlyt ad nemzetnevelő, világhírű mesterünk szavainak:

„Nem sokat ér, ha magunknak dalolunk, szebb, ha ketten összehajolnak. Aztán többen, százan, ezren, míg megszólal a nagy harmónia, amiben mind egyek lehetünk.”

Ne tekintsük szónoki fogásnak, hogy ezt a gyönyörű gondolatot idézem Kodály Zoltántól. Szent Ágoston az imával kapcsolatban írta, hogy ha többen fogjuk egymás kezét és úgy kérünk valamit az Úr Istentől, akkor hamarabb meghallgatásra találunk. Mi most zengő énekünkkel sokan, százan, ezren kérjük, hogy megőrizhessük elődeink zenei kincsét, – azt a jövőnek is szóló szellemi gazdagságot, – amely minket egész életünkre boldoggá tett, és amelyre unokáinknak is nagy szükségük lesz. Szeretnénk kérni a művészet, a muzsikálás ajándékait, hogy az éneklés gyermekeink számára is lehessen mindennapi kenyér, tiszta forrás, harmóniát teremtő erő.

Hallgassunk költőink próféciaira, tudósaink, művészeink intelmeire, fogadjuk meg örökérvényű gondolataikat! Hiszen mindnyájan ismerjük *Tompa Mihály* biztatását:

„Dalotokra könnyebben derül fény,
Hamarabb kihajt a holt berek,
A jelennek bűját édesítvén,
Fiaim, csak énekeljete!”

Szálljon hát a dal, énekeljenek gyermekek és fölnttek, tegyenek tanúságot a szépségről, az emberi értékekről! Adjon sok örömet mindenkinek a kórusmuzsika ünnepe, a Kodály Zoltánról elnevezett VI. Magyar Kórusverseny!

A hangverseny műsorán résztvevő énekkarok:

Musica Nostra Kórus – Budapest, vezényelt: *Mindszenty Zsuzsánna*

Cantemus Gyermekkar – Nyíregyháza, vezényelt: Szabó Dénes

Budapesti Monteverdi Kórus – vezényelt: Kollár Éva

A Nagydíjas verseny és az azt követő Díjkiosztás 18-án délután volt.

A kategória díjnyertes kórusai és karnagyai:

Gyermekkarok: Marczibányi Téri Kodály Iskola Gyermekkkara,
Őri Csilla, Uherezky Eszter

Ifjúsági Női karok: Ady Endre Gimnázium Leánykara, *Kerekes Rita*

Vegyes kamarakórusok: Tutti Cantabile, *Lánczky Edit*

Egynemű karok: Bárdos Lajos Leánykar, *Sándor Bence, Ordasi Péter*

Egynemű kamarakórusok: Marczibányi Téri Kodály Iskola Kamarakórusa, *Őri Csilla, Uherezky Eszter*

Vegyeskarok: Baptista Központi Énekkar, *Oláh Gábor*

Ifjúsági Vegyeskarok: Lautitia Ifjúsági Vegyeskar, *Nemes József*
– Ők nyerték a 2012-es Kórusverseny verseny Nagydíját –

HANGVERSENYEK KECSKEMÉTEN

Hármas egység Kodály jegyében

Kecskemét városnapja a Zene Világnapjának másnapján október másodikán van. 2012-re Kecskemét Debrecennel kötött csereprogram-egyezményt, Galánta pedig Kecskemét egyik testvérvárosa. Mindhárom város többféle módon kapcsolódik Kodály Zoltán életéhez, munkásságához. (Elégé ismert tények állnak a háttérben, talán szükségtelen felsorakoztatni őket.) Így hát minden együtt volt, hogy e három fontos „Kodályváros” nagyszabású rendezvénnyel álljon elő a mester szülővárosában, születésének 130-ik évfordulóján.

Szeptember 28-án a *Hírös város* Nagytemplomában az alkalomhoz méltóan népes hallgatóság előtt adott jótékonyági koncertet az eseménynek helyet adó társszékesegyház javára három énekkar: a kecskeméti *Cantus Nobilis Kórus* (karnagy: *Laczkó János*), a galántai *Kodály Zoltán Dalkör* (karnagy: *Józsa Mónika*) és a debreceni *Kodály Kórus* (karnagy: *Pad Zoltán*).

Az ünnepi alkalmon, melyet megtisztelt jelenlétével *Kodály Zoltánné* is, *Mák Kornél* kulturális ügyekért felelős alpolgármester mondott bevezetőt, méltatva az alkalom jelentőségét.

A műsorról elmondhatjuk, hogy valamennyi kompozíció a történelmet példaként élénk állító, de nagyon a maga korához szóló, ma is érvényes mondanivalójú közéleti Kodályt hozta a hallgatóság elé. A *galántai*

vendégek az Ének Szent István királyhoz és a Balassi Bálint elfelejtett éneke (Gazdag Erzsébet versére) előadásával máris ezt a sajátos kodályi hangot idézték meg. A „házigazdák” együttese a Vörösmarty-óda (Liszt Ferenc-hez) fenséges hangjaival vitték tovább a gondolatot, a Balassi-illúzió keserősége után a remény hangjait is megcsillantva. Hatalmas történelmi tabló, de 1956 árnya-fénye is átjárja a Zrínyi szózatát. A debreceni kar előadása *Bátki Fazekas Zoltán* szólójával drámaian tetézte az a cappella részét a koncertnek. Mintha csak a Vörösmarty-óda egyesülésre buzdító felszólításának, vagy Illyés verssorainak („kik egybe álltunk általad”) engedelmességek volna, az énekkarak együtt tértek vissza a templom szentélyében felállított dobogóra, csatlakozott hozzájuk a debreceni Kodály Filharmónia zenekara, hogy *Horváth István* jól sikerült szólójával, *Somogyi Tóth Dániel* lendületes vezényletével előadják a két kecskeméti remekművét, a *Psalmus Hungaricus*-t. Emlékezetes este volt!

100 éves az Új-kollégium

Tavaszi óta hirdeti a református egyház és iskola havonta megrendezésre kerülő hangversenyait, melyekkel a száz éve épült új-kollégium dísztermét, a város hangversenyertermét is megünnepelik. *Múlt, jelen, jövő* az alcíme a koncert-sorozatnak, melynek főszervezője *Jámbor Zsolt*, a helyi MKT tagcsoport vezetője, az iskola énektanára.

A jövőt természetesen a fiatal művészek, tehetséges művészjelöltek koncertjei jelentik, jelképezik. Közös vonásuk a tehetség, a szakmai komolyság, és nem utolsósorban, hogy valamennyien kecskemétiak: születésüknél fogva, vagy legalább hosszabb-rövidebb ideig itt végezték (középfokú) zenei tanulmányaikat.

Zenetörténelmi helyszín, – erre a Bartók és Kodály emléktáblák is emlékeztetnek – számos ősbemutató, magyarországi és helyi bemutató helyszíne volt. Ezekből a művekből válogatva állt össze a múltat képviselő-jelképező hangversenyműsor, jelenleg is kecskeméti kötődésű vagy innen indult művészek előadásában. Kodálytól elhangzott – az 1936-os, Vásárhelyi vezényelte ősbemutatóra emlékeztetve – a Molnár Anna, a Magyar Népzene öt darabja M. Bodon Pál átiratában, a Búsán csörög a lomb (Kölcsey) dal, és sok más kompozíció Bartóktól, Farkas Ferencen át Orbán Györgyig és Kocsár Miklósig.

A gazdag tartalmú koncertsorozat december 14-én a város felnőtt énekkarainak Kodály-hangversenyével zárul. A 15-20 fős templomi énekkartól a népesebb kamarakóruson át az ötven fős hangversenykórusig többféle kartípus megjelenik a pódiumon. A műsorban biciniumoktól a Magyar misén át a Norvég leányokig és az Adventi énekig számos kórusműre rezonálhat a közönség. Természetesen a Magyarokhoz kánon zárja a helyi kórustalálkozót.

Kodály Fesztivál

1958. június 10. Kodály Zoltán, Kontra István kíséretében a kecskeméti Ének-zene iskola első 8. osztályának ballagásán

December 8-9-én több évtizedes, még az alapító igazgatónő, Nemesszeghyné Szentkirályi Márta idejében megalapozott hagyomány jegyében *Ének-zenei iskolák kórusainak találkozására* került sor.

A házigazdák több kórusa mellett győri, szolnoki, pécsi és Budapestről a Marci-bányai téri Kodály Iskola szerepel a másfél napos programban. *Fekete Gyula* erre az alkalomra komponált kórusműve képezte a gyorstanulási verseny anyagát. *Kovács Szilárd* orgonahangversenyét is meghallgathatták a fiatalok. E koncerten a Kodály Intézet nemzetközi kórusa működött közre *Nemes László Norbert* vezetésével. Műsoruk: Kodály A 114. genfi zsoltár, a Te Deum, és Britten Festival.

A Kodály emlékének szentelt, szellemi örökségének megidézését szolgáló képzőművészeti kiállítás bemutatása volt a Fesztivál hivatalos megnyitója a Kulturális és Konferencia Központban. 8-án délelőtt 11

órákor. Az egész hetet átfogó fesztiválon a kamarazenét az *Accord Kvartett* koncertje, illetve *Onczay Csaba* és *Gulyás Márta* estje, továbbá *Halmai Katalin* (ének) és *Balogh József* (zongora) hangversenye képviselte. A névadó művei közül a II. vonósnégyest, a Magyar rondót, a csellóra írt Szólószonátát, a cselló-zongora Szonátát és *Onczay* átiratában a Galántai táncokat, majd – Debussy dalciklusok társaságban az Énekszó darabjait, a Hét zongoradarab egyes tételeit és a Maroszeleki táncokat hallatták az érdeklődők. A Kodály Intézet, illetve az Új-kollégium adott otthont a műsoroknak. Bartókot a VI. vonósnégyes és – a *Szegedi Kortárs Balett* előadásában, A fából faragott királyfi képviselte.

Táncháza a Csík zenekarral, Kodály köszöntő kántálás a város több pontján tették, teszik teljessé a sokoldalú programot. A koronát a születésnap hangverseny jelenti: *Erdei Péter* vezényletével a Páva-variációk és a Budavári Te Deum csendül fel. Az utóbbi a Cantus Nobilis Kórus, a Kodály intézet nemzetközi együttese és az Új Liszt Ferenc Kamarakórus hármas egységének, a szólistáknak – *Balogh Eszter*, *Jakab Ildikó*, *Szerkován János*, *Klézli János* – és a *Kecskeméti Szimfonikus Zenekarnak* köszönhetően.

I. M.

Kodály-napok Nagyváradon

A november 16-18-i hétvégét a Partiumi Keresztény Egyetem zenei tanszéke szervezésében Kodály Zoltán emlékezetének szentelték. A *Partiumi Kodály Rendezvénysorozat* sokféle programot kínált a helybeli és vendég érdeklődőknek.

Pénteken délután a megnyitón *dr. Fodor Attila* tanszékvezető köszöntötte – *dr. János-Szatmári Szabolcs* rektor nevében is - az egybegyűlteket. A két fél és közöttük egy egész napot kitöltő eseménysorozatot nemcsak tiszteletadásnak szánták, hanem a kodályi zenei-szellemi örökség ébrentartásának is. Ezért is terjesztették ki a szakemberek és az egyetemisták körén túl a középiskolások felé a programkínálatot. A szombat délelőtt fő eseménye az erdélyi magyar zenei szakközépiskolák tantárgyi versenye volt: a tavalyi Liszt-téma után most Kodály Zoltán életének, munkásságának ismeretében mérték össze tudásukat hat iskola tanuló. Fodor Attila szerkesztésében igen ügyes számítógépes program segítette a gördülékeny lebonyolítást (az érdeklődők a PKE honapján megtalálhatják a vetélkedő anyagát).

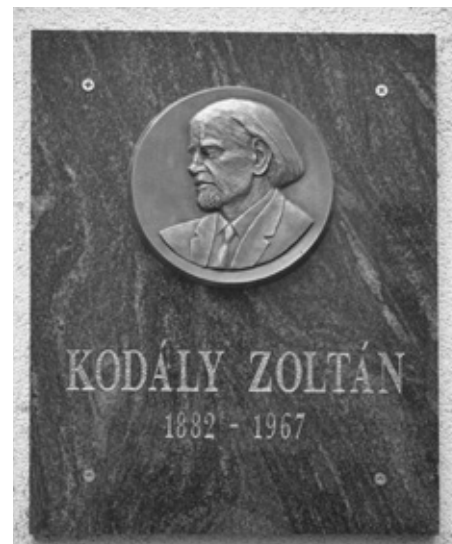
Visszatérve az első naphoz: *dr. Lászlóffy Zsolt* zeneszerző, egyetemi docens két Kodály Zoltán emlékének ajánlott zongoraművét adta elő, majd e sorok írója szembesítette előadásában Kodály ideális zenei nevelési céljait a megvalósítás mai feltételeivel és a valamikor remélnél csekélyebb eredményeivel.

Ünnepi esemény színhelye volt az egyetem épületének belső udvara, ahol a Liszt, Bartók, Trianon és más emléktáblák mellett, felavatták

Kodály Zoltán emléktábláját.

Lászlóffy Zsolt avató beszédét beszámolóink végén közöljük. Az aznap zajló nagyvárad Ady-ünnepségről megérkezett *Tőkés László* EU parlamenti képviselő, az Egyetem igazgatótanácsának elnöke is, aki rögtönzött beszédében a magyar kultúra fenntartásának kisebbségi létformák közötti jelentőségéről és a Kodály életmű ebben való szerepéről szolt.

A PKE kórusa, *Berkesi Sándor* vezényletével, Kodály *Köszöntőjével* zárta az eseményt. Ugyanő tartott előadást *Kodály Zoltán kórusművészetének vigasztaló üzenete*

címmel, majd *Smuta Attila*, a Kecskeméti Főiskola zenei tanszékének vezetője mutatta be *Praeceptor Hungariae – Magyarország tanítója* című DLA disszertációjának revideált, a Partium Kiadó gondozásában megjelent elektronikus változatát.

Szombat délután a konferencia helyszíne az Egyetem Bartók terme volt. *Dr. Angi István* professzor, a kolozsvári G. Dima Zeneművészeti Egyetem esztétika tanára volt a levezető elnök, s ő tartotta a záró előadást *Szavaltástól az énekig. A kodályi intonációs elv gyakorlatához* címmel. Helyszüke miatt csak az előadók és témáik felsorolására szorítkozhatunk, abban a reményben, hogy az Egyetem kiadványában vagy másutt hozzáférhetők lesznek. Lászlóffy Zsolt (aki még egy hangulatos-tartalmas kreatív zenei játékprogramot is vezetett később) *Tollvonások a legidősebb tanítvány hitelével* címmel, Lajtha Lászlót idézte meg. *Csákány Csilla* adjunktus *Kodály forrásai, a Forrás Kodálya – szeljegyzetek egy recenzió margójára* címmel a kecskeméti folyóirat 2007-es Kodály-számát elemezte.

A vendégelőadók sorát Sziklavári Károly nyitotta. Előadásának címe: *Gondolatok a magyar zeneszerzés húszas évtizedbeli hangváltásáról*. Boros-Konrád Erzsébet következett néhány énekes növendék élő zenei bemutatásával színesítve előadását: „*Magyar életkép Erdélyből!*” – *Kodály Zoltán Székely fonó című daljátéka*. Ismét két vendég állt az előadói emelvényre: Mogyorósi Pálma *20. századi zenei nevelési módszerek/koncepciók közötti párhuzamokat és különbségeket* taglalta. Ács Ildikó nyíregyházi intézet-vezető a *Kodály énekgyakorlatok 1938 és 1962 közötti megszövegesítéseivel* foglalkozott egy Weöres Sándornak írt Kodály szójátékot idéző címmel: „*Hic haec hoc, elveszett a tok*”. Coca Gabriella Kolozsvári előadó-tanár, szerkesztő *Kodály Hét könnyű gyermekkarának* formai szerkezetét és polifonikus technikáját mutatta be. Csibi András mester-növendék *Az orgona missziója Kodály egyházzenei műveiben*, Fodor Attila pedig *Adalékok a kodályi életmű impresszionista vonatkozásainak témaköréhez* címmel értekezett. Az utolsó előtti referátumot Hausmann Alíz egyetemi adjunktus tartotta *Nyelv és zene összefüggései a kodályi gondolkodásban* címmel.

Az esti, részben párhuzamos program kórustalálkozó volt helyi és partiumi műkedvelő énekkarok szereplésével. A nehéz körülmények között működő egyházi és világi együttesek vegyes műsorokat hoztak, de több kisebb Kodály-mű is elhangzott. Nem csak teljesítménye, hanem működési formája miatt is kiemelem azt a nagyvárad kamarakórust, amely egy magyar óvoda szülői közösségből alakult, s mint elmondták, a gyerekekkel is szoktak együtt énekelni. Nemcsak nyelvben, hanem dalában is él a nemzet! Meg táncban is: a serdültebb ifjúságnak s az egyetemistáknak táncházzal zárult a szombati program.

A 48 óra programját az alkalmi énekkar próbái és szereplése, *Berkesi Sándor* és *Brugós Anikó* vezetésével, majd a záró eszmecsere, a tanulságok megfogalmazása tette teljessé.

Örömmel láttuk a műsorlapokon, hogy hazai minisztériumaink, illet-

ve a Balassi Intézet és a Bethlen Gábor Alap is támogatta e fontos rendezvénysorozatot. A lelkes, elhivatott szervezők már a jövő évi, Erkel halálának 120. évfordulójához kapcsolódó programot tervezik.

Ittész Mihály

A nagyvárad Kodály-emléktábla avatásán

Tisztelt Egybegyűltek, kedves Barátaink!

Amikor a Partiumi Keresztény Egyetem Zeneművészeti Tanszékének vezetője, dr. Fodor Attila azzal az igen megtisztelő kéréssel fordult hozzám, hogy a mai emléklakett-avató alkalmával osszam meg Önökkel/Veletek ünnepi gondolataim, örömmel mondtam igent. Több okból is. Úgy érzem: a Kodály Zoltán zeneszerzői ösztöndíj – amelynek egykor kitüntettje voltam – erre is kötelez.

Nagyváradon élő értelmiségiként állíthatom, hogy *Kurucz Imre* szobrászművész legújabb alkotásának közkinccsé tételével nem csak a Partiumi Magyar Művelődési Céh kívánja a 130 évvel ezelőtt született magyar zeneszerző-szellemóriással, Kodály Zoltánnal szembeni régi adósságát törleszteni. Egyszersmind meggyőződésem, hogy nagyjainkra emlékezni mifelénk akkor is szükségszerű, ha erre nem kínálkozik a legmegfelelőbb alkalom, azaz a hivatalosan megjelölt „kerek” évforduló. És annak, hogy az iménti kijelentés Kodály esetében fokozottan igaznak bizonyul, szomorú és egyértelmű okai vannak ma Nagyváradon.

Vajon mit értene a mai fiatal abból, ha elmesélném, hogy tizenöt évesen, egy háromszólamú kórusművel a hónom alatt, amelyet – talán nem véletlenül – Kecskeméti Vég Mihály 55. zsoltárának három versszakára komponáltam (*Hogyha énnékem szárnyam lett volna...*), intő figyelmeztetést kaptam történelemtanáromtól, aki egy szabadegyetemi előadás színterében félrevont, és bizalmasan, de kellő nyomatékkal súgta fülembe: „Egyáltalán van fogalmad arról, hogy ez MINEK a szövege?! Dugd el hamar, amilyen gyorsan csak tudod!” 1988-at írtunk.

Az 1989-es fordulatot követően sokan hittük azt Erdélyben, hogy már nincs mód elzárni Kodályt az új nemzedékek elől. Eufória kísérte itt is, Kolozsváron is a *Psalmus* premierjét, amely az '50-es évek vége óta, a Nagy István karmester által előkészített és a főpróbán botrányos körülmények közepette letiltott bemutató-kísérletet követően, hosszú évtizedekig „zenei szamizdatként” élt a köztudatban. Akárcsak a *Te Deum*, amely, közel hat évtizednyi kihagyás után 1997-ben, a kolozsvári Kodály-emléknapok alkalmával hangozhatott fel újra, majd 2007-ben, pontosan tíz évvel később Nagyváradon is. De az egyszerű, fesztiváljellegű koncertek, előadások – ha gyógyírt hozhatnak is a sóvárgó lélek számára – semmi esetre sem képesek ellensúlyozni, talán a Kolozsvári Magyar Opera kivételével, a hangversenyélet egyoldalúságát, egy egészséges zenei

hagyomány hiányát. Nem ünneprontásnak szánom, de tény, hogy a nagyváradai filharmonikusok az elmúlt és az idei évadban egyetlen Kodály-művet sem tűztek műsorukra. Kérdés, hogy a Kodály-művek Erdély földjén érvényes elterjedési sebességének előbb ismertetett adatai tükrében vajon hány évet kell még várni, például, a *Zrínyi szövege* váradi premierjére?

Múlt és jelen, élet és halál kérdései kellőképpen viszonylagosak. Tudom, hogy az itt állók között van olyan, aki fiatalként találkozhatott Kodály Zoltánnal. De abban is biztos vagyok, hogy sokan azok közül, akik személyesen nem ismerhették Öt, mert csak nemrég születtek –, tehát többen is meg tudunk nevezni legalább egy olyan, hozzánk közelálló személyt – rokont vagy tanárt, ismerőst –, aki ma is féltve őrzi saját, életre szóló Kodály-élményét. Ez természetes, hiszen a „Legyen a zene mindenkié!” eszméjét valló és fennhangon hirdető Tanár úr távozása óta eltelt negyvenöt év még nem tekinthető jelentős időtávlatnak, a zenetörténet szemszögéből sem.

Annál inkább a születése óta eltelt 13 évtized – 130 év – amely két, közel egyforma hosszúságú szakaszra bontható: *hat* illetve *hét* évtizedre. Játsszunk kicsit a számokkal: hét évtized – azaz 70 év – telt el azóta, hogy az akkor hat évtized életkorú – vagyis 60 éves – zeneszerző Nagyváradon járt. 1942-ben Kodály-évet hirdettek az énekkarok számára. Tudjuk, hogy Kodály a kolozsvári egyetem díszdoktori címét is abban az évben vette át – viszonzásul született az Erdély fővárosában bemutatott *Balassa Bálint elfelejtett éneke* című kórusmű (melynek ajánlása a korábban már megidézett Nagy István országos hírnevet szerzett énekkarának szól). Történt eközben, hogy az ünnepezt Mester a kolozsvári út alkalmával Nagyváradon is megállt, és időt szakított arra, hogy végighallgassa a színházban felsereglő iskolai énekkarok műsorát. A rendkívüli kórustalálkozó csúcspontját az a pillanat jelentette, amikor Kodály a dobogóra lépett, és vezényelni kezdte a fiatalokból álló egyesített összkart. Száz meg száz torokból zengett a Berzsenyi-költemény ihlette kánon: „Forr a világ...” S hogy honnan tudom mindezt? A sok-sok fiatal egyike volt az akkor tizenhat éves háromszéki nagymamám – a Magyar Királyi Állami Leánylíceum képzőse –, aki ma is megilletődéssel gondol vissza arra a jeles napra, amikor a nagy Kodály Zoltán keze alatt énekelhetett.

És most, mielőtt az ének újra felhangzanék, illő, hogy egy idézettel búcsúzzunk – ezúttal Kodály Albrecht főhercegnek szánt levele zárógondolataival: – „Írtam pár művet, azokat a világ minden országában ismerik, ahol európai formájú zeneélet folyik. Világhírű lett jó Hány János, egy pár földrajzi név: Kecskemét, amely szült, Galánta, amely nevelt. Marosszék, ahova mindig vágytam és sose jutottam el. Arra jók voltak e művek, hogy általuk Magyarországot többször emlegették.”

Köszönjük Néked, Mesterünk!

Lászlóffy Zsolt